

MEGJEGYZÉSEK THEODERIK STRABO GÓTJAINAK EREDETÉHEZ

SOMOGYI PÉTER

Mivel a keleti germánokhoz tartozó gótokról történeti és régészeti munkák sora létezik,¹ jogos a kérdés, hogy mit lehet még elmondani róluk, különösen akkor, ha a szerző szakterülete nem a germán történelem, hanem a népvándorlás kori sztyeppe népek régészete.

Jelenleg egy a 6. századi kelet-európai lovas népek történelmét és régészeti emlékeit összefoglaló munka előkészítésén dolgozom és így jutottam el akaratlanul is a keleti gót történelem bizonyos fejezeteihez. Ugyanis az említett lovas népek kialakulására, eredetére vonatkozó adatok után kutatva, tanulmányoznom kellett a hun hatalom összeomlása után a Balkánon és a Fekete-tenger északi partja mentén lejátszódó eseményeket is, melyek egyike-másika a keleti gótok 488 előtti történelmével is összefügg.

Az erről a korszakról fennmaradt feljegyzésekből egyértelműen kitűnik, hogy több keleti gót települési tömb létezett, melyek egymáshoz való kapcsolata a közömbösségtől, a szövetségen át, az elkeseredett vetélkedésig húzódozó széles skálán mozgott. Az is kitűnik, hogy Valamer gótjai csak egy csoport volt a sok közül, ráadásul 481-ig nem is ők voltak a legerősebb és legtekintélyesebb keleti gót alakulat.² Több munkában fellelhető az a teljesen helyénvaló megállapítás, miszerint Thiudimer fiából, aligha lett volna a Nagy Theoderik, ha veszélyes ellenfele Theoderik Strabo, a trákiai gótok vezetője, sőt 473-tól királya, 481-ben hirtelen halálát nem leli.³ Az 5. század 70-es éveiben lényegesen több fegyveres fölött parancsolt, mint Thiudimer fia.⁴ Politikai tevékenységének Nagy Theoderikre nézve veszélyes és még évtizedek után is kínos voltát az is bizonyítja, hogy Ennodius, Nagy Theoderik hivatásos költője a gót királynak tulajdonítja Theoderik Strabo 480-ban a bulgárok fölött aratott győzelmét, ami több félreértéshez vezetett a korszak kutatásában.⁵

Ez a korabeli politikai helyzet által befolyásolt történetírói szemlélet is hozzájárulhatott ahhoz, hogy noha Jordanes részletesen beszámol a Nedao folyó menti csata után a

1 H. Wolfram 1990-ben már harmadik kiadásban megjelent könyvében található a gótokra vonatkozó elsődleges források és az aktuális bibliográfia jegyzéke: Wolfram, Die Goten 517–523 – forrásjegyzék, 524–548 – irodalomjegyzék. Burns, A History 259–289 irodalomjegyzéke elsősorban a régészet szempontjából nyújt jó kiegészítést.

2 A forrásokban említett keleti gót csoportok meghatározásához és lokalizációjához: a Kárpát-medencében és a Balkánon lásd: Schmidt, Ostgermanen 217; Wolfram, Die Goten 260–261; Burns, A History 52 és 51. j.; a Krímen lsd. Schmidt, Ostgermanen 398–400. Theoderik krími gótokkal folytatott tárgyalásáról az Itáliába való elvonulása előtt lsd. Wolfram, Die Goten 279.

3 Bóna, Das erste Auftreten 84 és a 17. j. a korábbi irodalommal. A trákiai gótok történelmének legújabb, részletes tárgyalását lsd. Wolfram, Die Goten 261–276. Ugyanerről Burns, A History 52–64, de kevésbé részletesen, olykor tévedésekkel is.

4 Bóna, Das erste Auftreten 84. Az események Malchus alapján való összefoglalását lsd. Schmidt, Ostgermanen 283 és a 2. j. Hatalmának csúcspontján körülbelül 30 ezer harcos fölött rendelkezett. Schmidt, Ostgermanen 286; Wolfram, Die Goten 276. A pannoniai gótok haderejéről lsd. Wolfram 262 és a 18. j.

5 Erről az Ennodius-helyről Bóna, Das erste Auftreten 82–83, 11–13. j. és 95, 77. j. értekezik és felsorolja az összes, a történeti irodalomban meggyökeresedett tévedést, illetve azok következményeit.

Kárpát-medencében és a Balkánon végbement népmozgásokról, Theoderik Strabo apja, Triarius gótjait és azok eredetét egy szóval sem említi.⁶ A fennmaradt történeti források hallgatása miatt a trákiai gótokat olyan csoportoknak tekintik, melyek 454 után Valamer gótjaitól szakadtak el.⁷

Annak a fontos politikai szerepnek az ismeretében, melyet a trákiai gótok Theoderik Strabo alatt játszottak, ez a magyarázat elégtelennek tűnik. Ezzel nem a Valamer-gótoktól való származtatás lehetőségét kérdőjelezném meg, inkább arra szeretnék utalni, hogy a trákiai gótok kialakulásában a Valamer-gótoktól független, de mégis jelentős gót csoportoknak is részt kellett vennie. A kérdés az, hogy ez a Theoderik Strabo katonai és politikai súlyára, időnkénti túlsúlyára alapozott feltételezés valamilyen formában bizonyítható-e?

Kortárs történetírók által feljegyzett események egész sora utal arra, hogy az 5. század 60-as éveiben a Pontuszi-sztyeppén valami történt. Az ogur népek megjelenése, melyek 463 körüli követjárásáról Priskos egyik töredéke tudósít,⁸ nyugtalanságot váltott ki az Al-Duna vidékén élő hunok között. Attila két fiának, Hormidaknak és Dengiziknek közel egyidejű, 467/68-ra tehető betörése a keletrómai birodalomba⁹ az ogur népek megjelenésével is összefüggésbe hozható. Amint ez egy másik Priskos töredékből kitűnik, igencsak valószínű, hogy Dengizik nem csak a zsákmányszerzés lehetősége miatt vonult Bassianae ellen: Ernak, Dengizik öccse annak ellenére sem hajlandó testvére oldalán a keletrómaiak ellen harcolni, hogy a hunok követeit a császár visszautasította, mivel „a saját földjén dülő harcokkal van teljes mértékben elfoglalva”.¹⁰ Világos, hogy itt azokról a harcokról van szó, melyek a Jordanes szerint Kis-Szkitia legkülső részein, vagyis a Dél-orosz-sztyeppé nyugati vidékein élő Ernak¹¹ által vezetett hunok és a keletről nemrég érkezett ogur népek között folytak. Az Al-Duna vidékén lakozó Dengiziket ezek az események nem érintették közvetlenül, mégsem lehet kizárni, hogy a hunok kétszeri, de a keletrómai ellenállás miatt sikertelenül végződő békekövetségéhez és a Dengizik haláláig (469) tartó hun támadásokhoz az ogur fenyegetés is hozzájárult.¹²

Jól ismert az a Priskos töredék is, amelyben egy 467-ben vagy 469-ben Trákiába betört hun-gót sereg megsemmisítéséről van szó.¹³ Ezt a betörést általában a Valamer-gótok számlájára szokták írni, akik a múltból semmit sem tanulva még egyszer közös vállalkozásba fogtak egykori uraikkal.¹⁴ A Valamer-gótok és a keletrómaiak között akkoriban fennálló megállapodás és a hunok fölött Bassianae mellett aratott gót győzelem miatt ez a magyarázat nem igazán meggyőző. Ezek a körülmények H. Wolframot is elgondolkodóvá tették és éppen ezért nem tartja kizártnak, hogy ebben az akcióban más gót csoportok, nevezetesen erdélyi gótok vettek volna részt.¹⁵

6 Jordanes, *Getica*, Martens féle kiadás 128–129. 459-ben, amikor Jordanes Theoderik Strabot először és utoljára említi, az már elég erős és befolyásos ahhoz, hogy felkelte az Amal testvérek irigységét. Jordanes, *Getica*, Martens féle kiadás 131–132; Wolfram, *Die Goten*, 263.

7 Schmidt, *Ostgermanen 270–271*, 1. j.; Wolfram, *Die Goten* 261; Burns, *A History* 52 anélkül, hogy érintené a trákiai gótok eredetét.

8 Priskos frag. 30; Doblhofer, *Byzantinische* 70; *Die Awaren* 24.

9 Wolfram, *Die Goten* 264, 37–38. j. A Bassianae elleni támadást Bóna, *Das Hunnenreich* 209 459-re teszi és a Serdica felé irányuló hun betörést Dengizikkel kapcsolja össze.

10 Priskos frag. 36, Doblhofer, *Byzantinische* 73–74.

11 Jordanes, *Getica*, Martens féle kiadás 129.

12 Priskos frag. 36 és 38; Doblhofer, *Byzantinische* 73 és 74–75; Wolfram, *Die Goten* 266, 47. j.; Bóna, *Das Hunnenreich* 209.

13 Priskos frag. 39; Doblhofer, *Byzantinische* 75–77; Wolfram, *Die Goten* 266, 45. j.

14 Schmidt, *Ostgermanen* 274.

15 Wolfram, *Die Goten* 260, 4. j. és 266, 45. j. A keleti gótok erdélyi szállásairól K. Horedt által felállított elméletet Bóna, *Bemerkungen* 370–371 és Bóna, *Randbemerkungen* 384–385. a régészeti leletek tanulságai alapján elveti.

Ezen a forráshelyen túl a 468 nyarán a „buccelárok, az izauriaiak és felfegyverzett rab-szolgák” alkalmazása ellen hozott intézkedések azt bizonyítják, hogy az 5. század 60-as éveiben erőteljesen növekedett a keletrómai birodalomba való bevándorlók, behatolók száma.¹⁶

Ezeket a kortárs forrásadatokat minden nehézség nélkül össze lehet kapcsolni és úgy tekinteni őket, mint egy és ugyanazon, az ogur népek megjelenése által kiváltott folyamat fennmaradt mozaikjait. A Pontuszi-sztyeppén élő népek egy része így vagy úgy megkísérelte, hogy biztonságba jusson a keletrómai birodalom határai mögött. Igen lényeges, hogy ezek között a menekülők között nemcsak a Nedao folyó menti csata után az Al-Duna vidékére visszahúzódott hun csoportok, hanem nagyobb létszámban keleti gótok is előfordulhattak. Azt gondolom, hogy a Priskos 39. töredékében említett gótok, illetve a törvényekben említett ide-oda vándorló barbárok között is bizonyosan jelenlévő gót csoportok nem feltétlenül csak Pannóniából vagy Erdélyből érkeztek Trákiába.

A legújabb régészeti eredmények szerint egyre több bizonyíték van arra, hogy a Csernyahovi kultúra, melynek egyik alkotó népessége éppen a gót volt, az 5. század első felében még létezett. Igaz, hogy elsősorban az erdős sztyeppén, de a Délorosz-sztyeppén is kimutathatók ilyen késői lelőhelyek. Ezért feltehető, hogy a kultúra végleges megszűnését nem a 375, hanem a 454 utáni események váltották ki.¹⁷

Számomra is világos, hogy a Nedao folyó menti csata után keleti gót csoportokról beszélni a Délorosz-sztyeppén nem igazán felel meg annak, ami erről Jordanesnél olvasható.¹⁸ Ehhez járul még az is, hogy több történetileg megalapozott érv is amellett szól, hogy a hun uralom alá került keleti gótok Attila idejében a hunok Kárpát-medencei szállásai közelében és bizonyosan nem a Pontuszi-sztyeppén tartózkodtak.¹⁹ Mivel Jordanes a gótok történetét az Amal nemzetség szempontjából beszéli el, joggal feltehető, hogy a „rég (egykori) lakóhelyeik” kifejezés nem a keleti gótokra általában, hanem csak a három Amal testvér vezetése alatt állókra vonatkozik. 454 körül ezen gót csoportoknak a Pontuszi-sztyeppé vidéke már valóban csak az egykori lakóhely volt. Ami H. Wolfram megállapítását illeti: egyáltalán nem szükségszerű, hogy valamennyi keleti gót, a Valamer és testvérei vezette gótokhoz hasonlóan, hun uralom alatt állt volna. Így nincs komolyabb akadálya annak, hogy még a Nedao folyó menti csata után is keleti gót csoportokkal számoljunk az Al-Duna és a Dnyeper közti sztyeppén. A kettéválás és leszakadás egyébként is jellemzi a gótok történelmét: a nyugati és keleti gótok elszakadása, a krími gótok leválása, a pannóniai gótok szétválása Pannónia elhagyásakor, a keleti gótok egy részének visszamaradása Trákiában Theoderik Itáliába vonulásakor.

Úgy gondolom, hogy a pontuszi gótok már korábban is tartó elvándorlása az 5. század 50-es és 60-as éveiben felgyorsul. Először az ide visszaáramló hunok, majd a keletről előretörő ogur népek miatt hagyják el végleg lakóhelyüket, hogy kisebb nagyobb csoportokban, alkalmanként hun alakulatokkal közösen az Al-Dunán keresztül a keletrómai tartományba, Trákiába meneküljenek. Talán már Triarius, majd fia Theoderik Strabo fogadja ezeket a csoportokat is a zászlaja alá, majd az egyre növekvő létszámú és súlyú tráki gótok a keletrómai kormányzattól a szövetségi státuszt is megkapják. Ez a lassú és folyamatos gót bevándorlás a Délorosz-sztyeppéről jól magyarázná Theoderik Strabonak a forrásokban jól dokumentált és egyre növekvő hatalmát.²⁰ 481-ben bekövetkezett

16 Ezeket a forráshelyeket már Wolfram, *Die Goten* 266, 45. j. is úgy tekintette, mint összefüggő események tanúit, de nélkül, hogy tárgyalta volna az őket kiváltó lehetséges okokat.

17 Scsukin, *K voproszi; Baran-Magomedov, Csernyahovszkaja kul'tura* 48–49, a 7. és a 9. ábra. Tudatában vagyok a régészeti emlékek etnikai értelmezésében rejlő nehézségeknek, különösen a Csernyahovi kultúra esetében, melynek hordozói különböző eredetű népcsoportok voltak. De éppen a gótokat kizárni sem volna igazságos. Vö. 19. j.

18 Jordanes, *Getica*, Martens féle kiadás 127.

19 Wolfram, *Die Goten* 256, 54. j., ahol „régészeti érveket” is felhoz a keleti gótok Pontuszi-sztyeppén való ily késői tartózkodása ellen. Mások vitatják a keleti gótok Kárpát-medencén belüli hunok megletelepedését, lsd. 15. j.

20 Harcosai állandóan növekvő számát (vö. 4. j.) nem lehet csak azzal megmagyarázni, hogy Aspar emberei, miután vezetőjük politikai gyilkosság áldozata lett, átálltak hozzá. Schmidt, *Ostgermanen* 278; Wolfram, *Die Goten* 269.

halála után gótjainak zöme csatlakozik Thiudimer fia Theoderik gótjaihoz és együtt vonulnak el Itáliába.

Végezetül egy közismert Prokopios-helyről szeretnék néhány megjegyzést tenni, mivel ez az elmondottak alapján a korábbiaktól eltérő, új értelmezést nyer. Prokopios utigurokról és kutrigurokról szóló tudósításáról van szó, ahol a történetíró többek között a következőket is elmondja: „Ekkor a kimmerek hirtelen az ottani síkságon élő gótokra támadtak, sokat közülük megöltek, a maradékot menekülésre készítették. Mindazok, akik életben maradtak, asszonyostul, gyerekestül elhagyták hazájukat, átkeltek a Dunán és így a római birodalomba jutottak. Kezdetben az ottani lakosságnak sok szenvedést okoztak, de később az uralkodó engedélyével Trákiában telepedtek le. Egy részük római szolgálatba állt, akik más katonákhoz hasonlóan éves zsoldot húztak az uralkodótól. Ezeket foederatínak nevezték. ...Ezzel szemben a gótok másik része jogtalanul háborúzott a rómaiakkal és ez az állapot csak akkor szűnt meg, amikor Theoderik vezetése alatt elvonultak Itáliába.”²¹ A történet sok közös vonást mutat a nyugati gótok 375 utáni sorsával. Nem csoda, hogy ezt a forráshelyet történetírói tévedésnek és ennek megfelelően forrásérték nélküli anakronisztikus adatnak tartják.²²

Mielőtt a kortárs forrásokat és a régészet eredményeit a keleti gótok Pontuszi-sztyeppéről való ilyen késői bevándorlása szempontjából tanulmányoztam volna, nekem is ez volt a véleményem, noha az sose volt érhető számomra, hogy a gótok ügyében jól informált Prokopios miként követhetett el ennyire durva hibát.

Az is a történetíró véltensége mellett szól, hogy Prokopios a kimmerek illetve a hunok, vagyis az utigurok és kutrigurok elődei megérkezését a Pontuszi-sztyeppére és a gótok elűzését többek között kifejezetten a nyugati gótok Hispániában való letelepedése utáni időkre helyezi. Ezért nehéz elképzelni, hogy pár sorral alább feltáalná a nyugati gótok 375 utáni történelmét, melyet végezetül, egy nyilvánvaló gondolati bukfcenc után, a keleti gótok Itáliába való elvonulásával zár.

Az egykorú források fenti értelmezése után és a Csernyahovi kultúrának az 5. század első felében való fennállása miatt feltehető, hogy ez a Prokopios hely a Pontuszi-sztyeppén visszamaradt és csak a 60-as években el- illetve Trákiába bevándorolt keleti gót csoportok sorsára vonatkozó emlékeket rögzíti. Annak ellenére, hogy Prokopios az események kezdetét csak post quem, valamikor az 5. század 30-as éveit követően, kényszerűen a keletről előtörő „kimmerek” és a 463 körül először említett ogur népek azonosítása. Mivel az ogur népek Konstantinápolyban járt követői már azzal dicsekedhettek, hogy az akatzirokat több csatában megverték,²³ igen valószínű, hogy az ogur törzsek bevándorlása Európába már 463 előtt elkezdődött és nem egyszeri esemény hanem hosszabb folyamat volt.

A trákiai gótokról szóló elbeszélés folytatása, már ami a pontosságot illeti, több kívánnivalót is hagy maga után, de a Theoderik Strabo alatt szolgáló gótok történetének leglényegesebb elemeit tartalmazza: a Trákiában szövetségesként való letelepedést, az

21 Prokopios, *De bello Gothico* IV(VIII) 5, 10–14; Veh, *Gotenkrige* 741.

22 Moravcsik, *Byzantinoturcica* 1 495 tudomásul veszi a Meotiszon való „hun” átkelés áthelyezését a 430 utáni évekre anélkül, hogy furcsálná ezt. Megállapítását Szádeczky–Kardoss, *Kutriguroi* 516 megismétli: Prokopios „... verlegt aber das Ereignis in die Mitte des 5. Jhdts.” Érdekes, hogy előzőtt keleti gótokat említ, de azt sajnos nem fejti ki, hogy mi okból. Schmidt, *Ostgermanen* 251, 3. j. különösen rossz véleménnyel van erről a Prokopios-helyről. Blockley, *The Fragmentary* 2 379 módosítja korábbi, a hagyományos felfogásnak megfelelő véleményét (lsd. 26. j.) és a Priskos és Prokopios közötti időrendi ellentmondást úgy oldja fel, hogy a csodaszarvas mondanában 434/35 körüli aktuális események lecsapódását látja.

23 Priskos frag. 30; Doblhofer, *Byzantinische* 70; Pohl, *Die Awaren* 24, 14. j.

egyre-másra fellángoló harcokat a rómaiak ellen, az Itáliába való elvonulást. Az pedig, hogy Prokopios a két Theoderik helyett csak egyről szól szinte természetes, ha az Amalok már említett törekvéseire gondolunk, hogy Nagy Theoderiket a keleti gótok egyedüli legitím uralkodójaként fogadtassák el az utókorral.²⁴

A hun eredetmonda utigurokra és kutrigurokra adaptált változata is amellet szól, hogy Prokopios az eseményeket csak körülbelül, hallomásból ismerte, Jóllehet éppen a krími gótok követőitől, akik 547/48-ban Konstantinápolyban időztek.²⁵

A hun eredetmonda utigurokkal és kultrigurokkal való összekapcsolása egyáltalán nem volt akkora tévedés, amint egyesek ezt gondolják.²⁶ Az pedig az eredmény szempontjából mindegy, hogy mindez korábbi feljegyzések nyomán vagy a krími gót közvetítéssel megismert utigur-kutrigur hagyomány alapján jött létre, mivel a Kárpát-medencéből a Pontuszi-sztyeppére visszavonuló hunok jelentős szerepet játszottak a kelet-európai lovas népek kialakulásában, akik közé az utigurok és a kutrigurok is tartoznak. Ezért nincs abban semmi különös, ha a hun eredetmondát még a 6. században is kapcsolatba hozzák ezekkel a sztyeppesi népekkel vagy ők maguk tartották meg azt az emlékezetükben.²⁷

Amint ezt az akatzirok és a keleti gótok egy részének a sora mutatja a hun maradókok, az ogur népek illetve a Délorosz-sztyeppe helyi lakóinak találkozása minden más volt csak békés nem.²⁸ Ezeknek a viharos eseményeknek az egyik epizódja lehetett a Prokopiosnál olvasható utigur visszavándorlás is,²⁹ amennyiben ez az esemény nemcsak dramaturgiai eleme az elbeszélésnek, amely arra szolgál, hogy megmagyarázza a 6. század közepén a Meotisztól keletre fennálló helyzetet.

24 Ez nemcsak Prokopioszt vezette félre lsd. 5. j.; Bóna Das erste Auftreten 83–84. Malchus után adja elő a 480/81-es évek eseményei valódi lefolyását és felsorolja az okokat, amiért Theoderik Strabo, a Nagy Theoderik körüli történétírók aktív közreműködése révén kikopott a fiatalabb generációk történelmi köztudatából.

25 A „tetraxita gótok” követjárásáról lsd. Prokopios, De bello Gothico IV(VIII) 4, 12; Veh, Gotenkrige 737. A forráshely értelmezéséről lsd. Moravcsik, Byzantinoturcica 1 495, Wolfram, Die Goten 88, 39. j. és Pohl, Die Awaren 22.

26 Általános az a felfogás, miszerint Prokopios a már Priskos által is ismert mondát vette volna át és adaptálta volna: Moravcsik, Byzantinoturcica 1 495; Szádeczky–Kardoss, Kulektriguroi 516, a régebbi irodalommal; Blockley, The Fragmentary 1 116, 26. j. és 118. De elgondolkodtató az, hogy maga Prokopios is kételkedik, amennyiben a monda elbeszélése előtt megjegyzi: „...ha hihetünk a hagyománynak...” Prokopios, De bello Gothico IV(VIII) 5, 7; Veh, Gotenkrige 739. Ez inkább amellet szól, hogy Prokopios a mondát, illetve a monda ezen formáját is a krími gót követekek útján ismerte meg. Schmidt Prokopios elleni kritikája, ami szerint Prokopios még Priskos művét sem vette figyelembe, – Schmidt, Ostgermanen 251, 3. j. – ilyen formában ül ugyan, de nem abban az értelemben, ahogyan ezt Schmidt eredetileg gondolta. Ebből következik, hogy Schmidt további, ide vonatkozó kritikuss megjegyzései elvesszítik jelentőségüket és éllüket.

27 Könnyen lehet, hogy a középkori magyar krónikákban fennmaradt csodaszarvas monda eredete a hun ősmondára megy vissza és a magyarok elődei által hasonló körülmények között és időben vétetett át, mint ez az utigurok és kutrigurok esetében feltételezhető. A magyar és (on)gour törzseknek a Meotisztól keletre való együttélését régóta vallja a magyar őstörténeti kutatás, noha ezt a tételt közvetlen módon eddig még nem sikerült bizonyítani. Vö. Moravcsik, Byzantinoturcica 64–65, a csodaszarvas monda régebbi irodalmával; Szádeczky–Kardoss, Onoguroi 904–905.

28 Röviden a kelet-európai lovas népek kialakulásáról lsd. Pohl, Die Awaren 23–24. A kelet-európai lovas népek régészeti emlékei alapján a „helyi” alkotóelem között jelentős szármata-alán eredetű népcsoporttal is számolni kell. Somogyi, Typologie 140–145, 3–4. ábra.

29 Prokopios, De bello Gothico IV(VIII) 5, 17–22; Veh, Gotenkrige 741–743. Wolfram, Die Goten 262, 24. j. ezt a visszavándorlást a 456-ban Valamer által visszavert, menekülő hunokkal kapcsolja össze. Ez a megoldás sem időrendi, sem geopolitikai okokból nem fogadható el, ugyanúgy mind Schmidt, Ostgermanen 399 értelmezése sem, ahol „nach der Zerstörung des Attilanischen Reiches nach Osten zurückflutenden hunnischen Utiguren” van szó.

IRODALOM

V. D. Baran–B. V. Magomedov

- 1985 Csernyahovszkaja kul'tura. In: V. D. Baran, Etnokul'turnaja karta territorii Ukrainszkoj SzSzR v I tisz. n. e. Kiev, 42–51.

R. C. Blockley

- 1981 The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire. Eunapius, Olympiodorus, Priscus and Malchus. 1–2 (ARCA Classical and Medieval Text, Papers and Monographs 6, 10, Liverpool 1981, 1983.)

István Bóna

- 1981a Das erste Auftreten der Bulgaren im Karpatenbecken. Turkish-Bulgarian-Hungarian Relations (6th-11th Centuries). *Studia Turco-Hungarica* 5. Budapest, 79–112.
1981b Bemerkungen zu einer neuen historisch-archäologischen Bearbeitung der Vizigotenzeit in Dazien. *Acta Archaeologica Hungaricae* 33. Budapest, 363–371.
1981c Randbemerkungen zur „Erwiderung“ von K. Horedt. *Acta Archaeologica Hungaricae* 33. Budapest, 383–386.
1991 Das Hunnenreich. Stuttgart

Thomas S. Burns

- 1984 A History of the Ostrogoths. Bloomington

Iordanes,

- 1986 Getica német fordítás (kiadta Alexander Heine, fordította Wilhelm Martens, Jordanis Gotengeschichte nebst Auszüge aus seiner Römischen Geschichte, Stuttgart²)

Gyula Moravcsik

- 1958 Byzantinoturcica 1. Budapest²

Walter Pohl

- 1988 Die Awaren. Ein Steppenvolk in Mitteleuropa. 567–822 n. Chr. München

Priskus,

- 1955 Fragmenta német fordítás (kiadta Endre v. Ivánka, fordította Ernst Doblhofer, Byzantinische Diplomaten und östliche Barbaren, Graz–Wien–Köln)

Procopios

- 1966 De bello Gothico I–IV (V–VIII) (kiadta és fordította Otto Veh, Gotenkriege. Prokop, Werke 2, München)

Ludwig Schmidt

- 1934 Die Ostgermanen München²

M. B. Scsukin

- 1979 K voproszu o verhnjej hronologicseszkoj granyice csernahovszkoj kul'turi. *Kratkie Szooobszenije* 158. Moszkva, 17–22.

Péter Somogyi

- 1987 Typologie, Chronologie und Herkunft der Maskenbeschläge. Zu den archäologischen Hinterlassenschaften osteuropäischer Reiterhirten aus der pontischen Steppe im 6. Jahrhundert. *Archaeologia Austriaca* 71. Wien, 121–154.

Samu Szádeczky–Kardoss

- 1970a Kutriguroi. *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft*. Suppl. XII. Stuttgart, 516–520.
1970b Onoguroi. *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft*. Suppl. XII. Stuttgart, 902–906.

Herwig Wolfram

- 1990 Die Goten. Von den Anfängen bis zu Mitte des sechsten Jahrhunderts. Entwurf einer historischen Ethnographie. München³

**ANMERKUNGEN ZUM URSPRUNG DER GOTEN DES
THEODERICH STRABO
(Resümee)**

In den Arbeiten zur Geschichte und Archäologie der Völkerwanderung vertritt man fast allgemein die Auffassung, daß die Ostgoten spätestens zur Zeit der Hunnenherrschaft ihre Unterkünfte aus den Jahren vor 375 in der südrussischen Steppe verlassen und sich bereits vor der Schlacht am Flusse Neado in der Nähe des hunnischen Zentrums im Karpatenbecken aufhalten, ähnlich wie die ebenfalls unterworfenen Gepiden. Es liegt also auf der Hand, die Goten des vom Ende der fünfziger Jahre des 5. Jh. an in der Provinz Thrakien des oströmischen Reiches eine immer bedeutendere politische Rolle spielenden Theoderich Strabo lediglich als von der Hunnenherrschaft befreite und von den in Pannonien angesiedelten valamirischen Goten abgesprengte, desertierte Einheiten zu betrachten und einzuordnen.

Da die thrakischen Goten bis zum Tode des Theoderich Strabo, 481, die Goten des Valamir militärisch und politisch an Bedeutung übertrafen, kann angenommen werden, daß zur Entwicklung der thrakischen Goten auch andere, von den valamirischen Goten unabhängige, bedeutende ostgotische Gruppen beigetragen haben dürften.

Gibt es aber solche historischen und archäologischen Befunde, von denen diese Annahme bekräftigt wird, und wenn ja, unter welchen Umständen, wo und wann kam es dann zur Niederlassung der von den valamirischen Goten unabhängigen Ostgoten?

Im vorliegenden Beitrag suche ich auf diese Fragen eine Antwort zu finden, wobei sich im Endergebnis nicht nur der Zeitpunkt modifizieren läßt, zu dem die Ostgoten der Pontusgegend ihre dortigen Unterkünfte endgültig verlassen haben, sondern auch eine Prokopios-Stelle, die man früher als fehlerhafte Kompilation ansah, wird in ein völlig neues Licht gerückt.

Péter Somogyi

ЗАМЕТКИ ПО ПОВОДУ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ГОТОВ ТЕОДЕРИХА СТРАБОНА

(Резюме)

В исторических и археологических работах по эпохе переселения народов царит мнение, что восточные готы самое позднее во время гуннского нашествия оставили свои поселения в южнорусских степях, пользовавшихся до 375 года, и ещё до битвы при Недао поселились - вблизи от гуннского центра в Карпатском бассейне, так же, как и гепиды, тоже подверженные гуннам. Поэтому совершенно естественно, что готов Теодериха Страбона, которые начиная с конца 50-х годов V века играли всё более значительную политическую роль во фракийской провинции Восточно-римской империи, считали и считают дезертировавшей частью, оторвавшейся от готов Валамира, которые освободились из-под власти гуннов и поселились в Паннонии.

Поскольку до 481 г. - смерти Теодериха Страбона, военная и политическая мощь фракийских готов превышала готов Валамира, можно предположить, что в формировании фракийских готов должны были принять участие и другие значительные группы восточных готов, независимых от готов Валамира.

Есть ли исторические и археологические данные, поддерживающие это предположение, если есть, то при каких обстоятельствах, откуда и когда могло произойти переселение восточных готов, независимых от готов Валамира, во Фракию?

В моей статье я ищу ответы на эти вопросы. В ходе этого процесса можно поправить время конечного переселения восточных готов из понтийских степей. В новом свете предстает место Прокопия, считавшееся до сих пор ошибочной компиляцией.

Петер Шомоди